

Bilag H. Skema til kommentering af udkast hos rekvirent/ekstern part

Titel på produkt	Vejledning (best practice) til naturgenopretning af stenrev		
Ansvarlig for produktet (projektleder i instituttet)	Karsten Dahl		
Ekstern institution	Miljøstyrelsen		
Kontaktperson	(kontaktperson slettes inden offentliggørelse)		
Deadline for fremsendelse af kommentarer	19-1-2024	Dato for afslutning af håndtering af kommentarer	22-1-2024

Rekvirent			Instituttet	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
Generelt	Rapporten berører mange problematikker vedr. myndighedsbehandling, dette bør samles i et samlet afsnit, Det kan skabe et bedre overblik, og tilgangen til forudgående faser inden myndighedsansøgning bør ikke dikteres af myndighederne. Løsningsmodeller og el. måden at eftervise et krav eller dokumentere noget på kan være forskelligt.		Vi har valgt en form der mere tager højde for "arbejdsprocessen".	Karsten Dahl
Generelt	Rapporten beskriver flere discipliner herunder Naturvidenskabelige fagområder som finder anvendelse ved design og etablering af et Stenrev på havbunden. Kunne man overveje at opdele rapporten i disse Fagområder som finder anvendelse når analysedelen beskrives, for at skabe et bedre overblik herunder : <ul style="list-style-type: none"> • Geoteknik, 		Vi har valgt en form der mere tager højde for "arbejdsprocessen".	Karsten Dahl

Rekviert			Institut	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
	<ul style="list-style-type: none"> • Biologi • Fysik • Historie 			
Formål	Er der en specifik målgruppe denne vejledning henvender sig til ?		God pointe. Den primære målgruppe er nu inkluderet i beskrivelsen	Karsten Dahl
Gen	Hjælperedskaber til design og analyse en. oversigt el. Liste til information, Data, kort mv. som kan bruges under analysedelen og anses for videnskabelig valide.		Henvisninger til valide kort er indsat i denne rapport, men fordelt på de afsnit hvor de er relevante. En samlet oversigt er en god ide og der vil blive arbejdet på at en sådan bliver udviklet og løbende opdateret på hjemmesiden for Center for Marin Naturgenopretning.	Karsten Dahl
105-107	Hvad er den specifikke grænseflade mellem denne rapport og "Forhold af betydning for naturgenopretning af stenrev" (Stæhr et al 105 2023), kun Biologiske forhold, isåfald hvorfor er det 2 rapporter og ikke bare 1. rapport		Oprindeligt var de to rapporter tænkt som én, men ledelsesgruppen i Center for Marin Naturgenopretning besluttede at denne og lignende tema rapporter skulle opdeles i to separate.	Karsten Dahl
120-131 Og 321	Der mangler en specifik og uddybende beskrivelse af sedimenttyper, med evt. Skema (mere beskrivende end den på s.321) illustrationer eller kornkurver og evt. hvilke liv og fauna som findes på forskellige		Teksten er uddybet og en mere beskrivende tabel tekst er indsat.	Karsten Dahl
120 - 131	Senere i rapporten er et afsnit der afsnit omkring formål med stenrev som er fint, men under Definition af stenrev bør denne rapport berøre de forskelle "typer" stenrev ud fra de væsentlige egenskaber som det hårde substrat har. herunder		Der er indskrevet tekst der henviser til den parallelle rapport der uddyber det eftersøgte element: Stæhr P.A.U., Canal-Vergés P., Dahl K., Göke C., Holbach A.M., Krause-Jensen D., Steinfurth R.C.H., Svendsen J.C., Jørgensen T.B.	Karsten Dahl

Rekvirent			Institut	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
	forskellig udformning og også forskellighed i Fauna og liv.		(2024). Videnskabelig rapport fra Nationalt Center for Marin Naturgenopretning.	
133-184	Generelt - DTU Aqua-rapport nr. 360-2020. Andre presfaktorer end næringsstoffer og klimaforandringer – vurdering af omfanget af stenfiskeri i kystnære marine områder, <u>kan og bør</u> bruges som henvisning da den beskriver på fin og objektiv måde Stenfiskeriet.		Henvisning til Bilag B med stenfiskeri beskrivelser er indarbejdet i teksten.	Karsten Dahl
133-184	Fin beskrivelse af Stenfiskeri, dog mangler en beskrivelse af hvilke typer og størrelse af sten som taget op fra Havbunden. Evt. indsætte billede af en mole som bygget med sten fra havbunden el som i ex. Fra Roskilde fjord , specifikke Sten til fundamenter for bygninger / bindingsværk.		Teksten er i stedet udbygget med sætning der henviser til at viden om stenstørrelser der er opfisket kan indhentes ved at se på lokale havnemoler.	Karsten Dahl
168	Link https://www.youtube.com/watch?v=cMQKFE er meget subjektiv omkring hunderevet. og ikke stenfiskeriet, DTU rapport nr. 360-2020 er mere objektiv og bør anvendes i stedet.		Teksten er udvidet med henvisning til flere referencer som understøtter samme erfaring.	Karsten Dahl
186-209	I beskriver det er afgørende i begrebet naturgenopretningen og det kan eftervises om en lokation har været "stenfisket". Der bør medtages under historisk analyse , en "how to do " hvordan man kan tilgå historiske materiale og analysere objektivt herunder , gamle lodsøger , historiske søkort, lodlinjer, historiske udtalelser,		Oplysninger om stenfiskede lokaliteter og mængder hvor disse er tilgængelige fra enkelte observationer vil blive samlet på Center for Naturgenopretnings hjemmeside. Det fremgår allerede af teksten i afsnittet ovenfor. Ingen ændring.	Karsten Dahl

Rekvirent			Institut	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
	gl. råstof indvinding, gl. stenfiskerflåde, skibsløgbøger mv.			
196-199	Hvor går grænsen? og hvad skal der specifik til for at kalde det en genopretning. Den historiske del omkring stenfiskeri er slet ikke analyseret grundig nok. Vi kommer vel aldrig til at redegøre for eksakte og alle lokationer hvor stenfiskeri har fundet sted og efterfølgende genoprette disse. Derfor må det bero på en vurdering og herefter en samlet vurdering af de Geologiske;- (incl Geomorfologi) ,- Biologiske,- Fysiske og historiske forhold som godtgør om lokationen er egnet til "restaurering eller (gen)opretning af stenrev".		<p>Det er også DCE's opfattelse at man aldrig vil kunne fremskaffe et fuldt billede af stenfiskeriets omfang og lokalisering. Der foreligger imidlertid allerede nu mange oplysninger om hvor der er fisket sten og i nogle tilfælde også mængder som enkelte skibe har bragt i land. Det forventes at der løbende vil komme flere oplysninger til med den interesse restaurering af stenrev har fået. Der er således allerede i dag mange revlokaliteter man kan gå i gang med at restaurere.</p> <p>Ovenstående synspunkt er nu indskrevet i det foregående afsnit.</p> <p>Center for marin naturgenopretning er ved at udarbejde en rapport som med udgangspunkt i farvandet omkring Vordingborg kommune, belyser hvordan man ved anvendelse af informationer fra historiske søkort, kan fremskaffe viden der sandsynliggør områder hvor der dels er/har været stenrev, og områder hvor der med stor sandsynlighed er fisket sten.</p>	Karsten Dahl
186 -217	Henvisning til Kystdirktoratet Rapporten kunne med fordel opdateres med et konkret afsnit vedr. myndighedsansøgning / behandling,		Myndighedsbehandlingen er beskrevet under fase 4	Karsten Dahl

Rekvirent			Institut	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
219	<p>Generelt om faser, inddeling af 6 faser er ok, men jeres definition og hvad der skal forgår i faserne er mudret, specielt fase 3-4 . f.eks kan der udarbejdes et forprojek/myndighedsprojekt efter fase 1 / 2 som bruges til at opnå myndighedsgodkendelse.</p> <p>Bla. benævnes det i fase 3 <i>"Udarbejdelse af en ansøgning (detailprojektering)"</i>.</p> <p>Detailprojektering bør indeholde nødvendige og detaljerede oplysninger for at stenrevet kan udføres og anlægges, samtidig med myndighedskrav overholdes herunder; områder som ikke må berøres, minimums dybde, etc. Og ikke kun til myndighedsansøgning</p>		Teksten er justeret så budskabet stemmer med det senere indhold.	Karsten Dahl
219-250	<p>Fase 3 og 4 bør adskilles som i skema 1</p> <p>Fase 3 – Detailprojektering</p> <p>Fase 4 Myndighedsansøgning/godkendelse</p>		Korrekt. Teksten justeret	Karsten Dahl
268-279	<p>Fin beskrivelse af Formål Genetablering af Stenrev , bør fremhæves</p>		Eksisterende typografi bibeholdt	Karsten Dahl
424 - 431	<p>Vedr. udpegningsgrundlag evt. kunne en liste over Marine Natur2000 som har / elle ikke har, rev på udpegningsgrundlaget medtages.</p> <p>Mange Natur200 områder har rev på udpegningsgrundlaget, og under generelle målsætninger er fastsat at "Den samlede forekomst af naturtyper, i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang". Selv om indsatsprogrammet ikke holder specifikke mål for naturtypen Rev</p>		Teksten omkring rev i Natura 2000 områder er udbygget efter inspiration af fremsendte kommentar.	Karsten Dahl

Rekvirent			Institut	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
482-483	Et lidt mere geologisk beskrivelse hav Havbundens styrkeparameter , efterlyses,		Der henvises nu til at der er brug for ekspertviden for tolkning af data vedr. bundens bæreevne.	Karsten Dahl
482-483	Der findes også en del offentligt tilgængelige "coresamples" el boreprøver som er offentligt tilgængelige		I afsnittet Analyse af sedimenter, dybdeforhold og stenfiskeri er der lavet en beskrivelse og henvisning til GEUS's Marta database.	Karsten Dahl
491 – 510 771 - 792	Der mangler anbefalinger / retningslinjer til overvågning af revenes udvikling. Denne del kan være meget omkostning fuld, og nedprioriteres, mange projekter har focus på anlægs økonomien. Findes der retningslinier el. emner som bør overvejes i overvågningsdelen, sådan det kan evalueres om der er områder som måske løses ligeså godt som city-Sciences, Lokale interessenter el. amatørklubber mv.. Evt. henvisning til hvor man finder NOVANA programmets tekniske anvisninger for overvågning og hvilke som er anvendelige for stenrev		Center for marin naturgenopretning forventer at komme med retningslinjer for overvågning i en/flere selvstændige publikationer.	Karsten Dahl
563 – 600	Bør betegnelsen "Natursten" defineres yderligere ?		Betegnelsen er taget fra Kystdirektoratets administrationspraksis.	Karsten Dahl
563 - 600	Kravspecifikation til sten, fint at angive 3 kilder til til natursten, dog er krav til stenstørrelse kun beskrevet, kunne egenskaber som Styrke, syredannelsespotentialer, type Bjergarter mv. også berøres i dette afsnit		Se nedenfor	Karsten Dahl
563-600	Kravspecifikation. Følgende 2 Dansk standarder, finder anvendelse til andre Maritime		Teksten er udbygget med et kort afsnit der beskriver, at man skal være opmærksom på	Karsten Dahl

Rekurent			Institut	
Evt. linjenr.	Kommentar	Ansvarlig for kommentar*	Begrundet håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering
	Konstruktioner, kan disse bruges til anlæg af stenrev. DS/EN 13383-1:2003 Tilslagsmaterialer – Vandbygningssten – Del 1: Specifikation (PDF (enkeltbrugerlicens) + Papir) DS/EN 13383-2:2019 Sten til maritime konstruktioner – Del 2: Prøvningsmetoder		den mineralske sammensætning af sprængsten i forbindelse med forespørgsler hos stenbrud og herefter søge vejledning hos geologisk ekspertise inden anskaffelse.	
583-600	Der mangler en afsnit om geologi her, hvad for nogle bjergarter er anvendelige, og hvad for nogle krav bør man sætte, eller ikke sætte		Jævnfør ovenfor	Karsten Dahl
727-752	Dette emne er beskrevet meget kort. Hvilket er ok men det bør nævnes; regler for arbejder i dansk territorialt farvand, forhold omkring udbud, kontraktforhold, Skibe og fartøjers sikkerhed og miljøforhold. mv. ikke er nævnt eller gennemgået i denne best practice.		Kort tekst tilføjet	Karsten Dahl